

УДК 005.336.4:658.0

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-288-6-21

ЛІТВІНОВ О. С.

Одеський національний економічний університет

МІЦЕНКО Н. Г.

Львівський торговельно-економічний університет

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА З ОРІЄНТАЦІЄЮ НА ЦІЛІ, МОЖЛИВОСТІ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЙНІСТЬ

В роботі визначено актуальність розробки заходів з підвищення рівня розвитку інтелектуального капіталу підприємства в сучасних умовах, визначено критерії включення заходів до множини допустимих, обґрунтовано доцільність використання показника витратоємності відтворення інтелектуального капіталу підприємства в якості показника ефективності інвестицій, запропоновано використання однокритеріальної оптимізації для відбору конкретних заходів, рекомендовано структурно-логічну модель досягнення цільових установок управління розвитком інтелектуального капіталу підприємства.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, рівень розвитку, управління, інновації, вибір заходів, структурно-логічна модель

LITVINOV O.

Odessa National Economic University

MITSSENKO N.

Lviv University of Trade and Economics

MANAGEMENT OF INTELLECTUAL CAPITAL DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE WITH ORIENTATION ON THE PURPOSE, POSSIBILITIES, EFFICIENCY AND INNOVATION

The work is devoted to the substantiation of the system of management decisions to increase the level of development of intellectual capital of the enterprise as a whole and its individual components with a focus on goals, opportunities, efficiency and innovation. Determined following criteria for selection of measures to increase the level of development of certain types of intellectual capital of the enterprise: the size of vertical development reserves, the size of horizontal development reserves, the efficiency of investment in reproduction. Economic and statistical tools are recommended to formalize the task of forming a system of measures taking into account determined criteria. Approaches to setting thresholds for selection criteria depending on the characteristics of the internal and external environment of the enterprise, management targets are proposed. The expediency of checking the implemented measures for pareto-optimality in order to prevent the implementation of measures that will have a negative impact on the development of certain types of intellectual capital of the enterprise is revealed. The expediency of using the cost of reproduction of intellectual capital of the enterprise as an indicator of investment efficiency is substantiated. Proposed to use single-criteria optimization for the selection of specific measures on the principle of the highest cost effectiveness for their implementation. The structural and logical model of achieving the target settings of intellectual capital development management of the enterprise, which takes into account internal and external conditions, management objectives and results of performance evaluation, levels and reserves of intellectual capital development and its components, is presented in six stages. A system of standard measures to increase the level of development of certain components of the intellectual capital of the enterprise is recommended.

Keywords: intellectual capital, level of development, management, innovation, choice of measures, structural and logical model

Постановка проблеми. Ключовим етапом концепції управління розвитком інтелектуального капіталу підприємства (ІКП) є розробка та відбір оптимальних управлінських заходів. Завдання обґрунтування управлінських заходів ускладнюється необхідністю врахування результатів комплексного аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, що передбачає аналіз вертикального й горизонтального рівня розвитку інтелектуального капіталу, аналізу вартості та ефективності його відтворення. При цьому слід враховувати особливості стану розвитку кожного з видів інтелектуального капіталу, а також необхідність комплексного підвищення рівня розвитку всіх видів ІКП.

Процес формування системи заходів з підвищення рівня розвитку ІКП передбачає вирішення двох проблем. Перша проблема полягає у формуванні множини заходів, які базуються на результатах оцінки стану, розвитку та ефективності відтворення кожної зі складових інтелектуального капіталу. Друга проблема виникає під час обґрунтування оптимального набору управлінських заходів.

Аналіз останніх досліджень. Питання теорії та практики управління інтелектуальним капіталом підприємств в умовах активних трансформаційних процесів досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: Е. Брукінг [1], О. Грیشнова [2], Л. Едвінсон, І. Зеліско [3], С. Ілляшенко [4], О. Кендюхов [5], І. Кузнецова, О. Кузьмін, Л. Ліпич [6], Л. Мельник, Г. Пономаренко [3], Т. Стюарт [7], О. Хілуха [6] та ін. М. Апанасевич [8], Б. Дергалюк, Ю. Єрешко, В. Ковтуненко, М. Манухіна, В. Никончук [9-10] та ін. розглядали роль інтелектуального капіталу в розвитку національної економіки, в т.ч. на інноваційних засадах, тобто досліджували проблему управління інтелектуальним капіталом та його впливу на макрорівні.

Вивченням проблеми формування механізмів управління інтелектуальним капіталом підприємств займалися С. Білоус [11], О. Парій [12], Н. Ротань [13-14], О. Харковина [15], В. Щербаченко та ін., але в

переважній більшості праць цих авторів не акцентувалося на досягненні цільових установок управління розвитком інтелектуального капіталу підприємства. Незважаючи на значну кількість наукових праць з окресленої тематики, управління розвитком ІКП з орієнтацією на цілі, можливості та ефективність все ще залишається малодослідженими.

Метою статті є розробка пропозицій з обґрунтування системи управлінських рішень з підвищення рівня розвитку ІКП загалом та його окремих складових з орієнтацією на цілі, можливості, ефективність та інноваційність.

Виклад основного матеріалу. Теоретично існує нескінченна кількість варіантів заходів щодо підвищення рівня розвитку ІКП, що пов'язано із складністю та широтою предмету дослідження. Тому з метою спрощення практичної реалізації етапу формування множини заходів постає завдання введення додаткових обмежень, які будуть виступати умовами введення заходу до такої множини. Рівень розвитку за кожним із видів ІКП розподіляється залежно від бази порівняння на вертикальні й горизонтальні. Відповідно за кожним з видів інтелектуального капіталу на підприємстві визначаються вертикальні й горизонтальні резерви розвитку. Критерієм включення заходу до множини рекомендованих до реалізації вважаємо критичний обсяг вертикальних й горизонтальних резервів розвитку ІКП. Якщо вертикальні або горизонтальні резерви розвитку окремого виду ІКП перевищують критичний розмір, це означає, що необхідно розробляти заходи щодо використання вказаних резервів. Якщо ж вертикальні або горизонтальні резерви розвитку окремих груп ІКП не перевищують критичного розміру – підприємству не треба розробляти заходи щодо їхнього використання, а слід зосередити увагу на інших видах ІКП.

Окремим критерієм при формуванні системи заходів є рівень ефективності інвестицій у відтворення ІКП. Якщо рівень ефективності витрат, пов'язаних із відтворенням ІКП, менший за критичний рівень, то необхідно розробляти план дій щодо внесення змін у процедуру відбору варіантів інвестицій, а також у процес споживання та виробництва ІКП. Зміни у процедурі відбору інвестицій дозволять відмовитися від низькоефективних інвестицій або підвищити їхню ефективність.

Іншою причиною слабкої ефективності відтворювальних витрат є низький рівень самозростання ІКП в процесі його споживання, що пов'язано із невисоким рівнем організації процесу споживання та внутрішнього виробництва складових ІКП. Таким чином, якщо за окремим видом ІКП не виявлено критичного розміру горизонтальних або вертикальних резервів розвитку, варто перевірити рівень ефективності інвестицій у відтворення ІКП у базовому періоді. Це дозволить сфокусувати увагу або на простому зростанні обсягу інвестицій (якщо ефективність інвестицій перевищує критичний рівень), або на змінах у процесах одночасного споживання та виробництва знань. В якості показника ефективності інвестицій у відтворення ІКП пропонуємо використовувати витратоємність відтворення ІКП.

За результатами оцінки критеріальних ознак відбору заходів з підвищення рівня розвитку окремих видів ІКП доцільно графічно структурувати напрями здійснення заходів відповідно до трьох критеріїв: 1) розмір вертикальних резервів розвитку окремих видів ІКП; 2) розмір горизонтальних резервів розвитку окремих видів ІКП; 3) ефективність інвестицій у відтворення окремих видів ІКП. За допомогою графічного відображення напрямів здійснення заходів можна отримати чотири точки у наочному трьохвимірному кубічному просторі, що відповідають окремим групам ІКП (капітал відносин; інтелектуально-технологічний капітал; людський капітал; організаційний капітал). За всіма трьома вісями верхні значення свідчать про наявність невикористаних можливостей. Тому теоретично найбільшими можливостями збільшення рівня розвитку володіє той вид ІКП, графічне знаходження якого найближче до ближнього верхнього кута кубу. Отже, треба обирати здійснення заходів з підвищення рівня розвитку за тим видом ІКП, який має найгіршу поточну ситуацію за визначеними трьома критеріями.

Оскільки проблема формування системи заходів із урахуванням зазначених критеріїв має складний, багаторівневий характер, її вирішення доцільно формалізувати з використанням економіко-статистичного інструментарію. Абстрактне завдання відбору заходів з підвищення рівня розвитку ІКП з їх загальної множини X полягає у виборі одного або кількох заходів, що відповідають певним критеріям. Множину всіх варіантів заходів, що відповідають критеріальним вимогам, позначимо $C(X)$, при цьому $C(X) \subset X$. Окремо задаються критеріальні вимоги для введення до складу множини заходів $C(X)$ (формули 1-5):

$$C(X^i) = \{C(X^{hc}), C(X^{rc}), C(X^{tc}), C(X^{oc})\}, \quad (1)$$

$$C(X^{hc}) = \{x^{hc} \mid f_{VR}^{hc}(x_0^{hc}) \geq K_{VR}^{hc} \vee f_{HR}^{hc}(x_0^{hc}) \geq K_{HR}^{hc} \vee f_{Ir}^{hc}(x_0^{hc}) \geq K_{Ir}^{hc}\}, \quad (2)$$

$$C(X^{rc}) = \{x^{rc} \mid f_{VR}^{rc}(x_0^{rc}) \geq K_{VR}^{rc} \vee f_{HR}^{rc}(x_0^{rc}) \geq K_{HR}^{rc} \vee f_{Ir}^{rc}(x_0^{rc}) \geq K_{Ir}^{rc}\}, \quad (3)$$

$$C(X^{tc}) = \{x^{tc} \mid f_{VR}^{tc}(x_0^{tc}) \geq K_{VR}^{tc} \vee f_{HR}^{tc}(x_0^{tc}) \geq K_{HR}^{tc} \vee f_{Ir}^{tc}(x_0^{tc}) \geq K_{Ir}^{tc}\}, \quad (4)$$

$$C(X^{oc}) = \{x^{oc} \mid f_{VR}^{oc}(x_0^{oc}) \geq K_{VR}^{oc} \vee f_{HR}^{oc}(x_0^{oc}) \geq K_{HR}^{oc} \vee f_{Ir}^{oc}(x_0^{oc}) \geq K_{Ir}^{oc}\}, \quad (5)$$

де x^i – варіанти управлінських заходів з підвищення рівня розвитку i -ої складової ІКП (hc – людський капітал; rc – капітал відносин; tc – інтелектуально-технологічний капітал; oc – організаційний

капітал); X^i – множина можливих управлінських заходів з підвищення рівня розвитку i -ої складової ІКП; $C(X^i)$ – множина допустимих за обраними критеріями управлінських заходів з підвищення рівня розвитку i -ої складової ІКП; $f_{VR}^i(x_0^i)$ – розмір вертикального резерву розвитку i -ої складової ІКП у базовому періоді; K_{VR}^i – порогове значення вертикального резерву розвитку i -ої складової ІКП, яке визначено критерієм включення заходу до допустимої множини; $f_{HR}^i(x_0^i)$ – розмір горизонтального резерву розвитку i -ої складової ІКП у базовому періоді; K_{HR}^i – порогове значення горизонтального резерву розвитку i -ої складової ІКП, яке визначено критерієм включення заходу до допустимої множини; $f_{Ir}^{ic}(x_0^{ic})$ – розмір витратоємності відтворення i -ої складової ІКП у базовому періоді; K_{Ir}^{oc} – порогове значення витратоємності відтворення i -ої складової ІКП, яке визначено критерієм включення заходу до допустимої множини.

Згідно з цією методикою до множини заходів з підвищення рівня розвитку ІКП можуть бути віднесені ті, які хоча б за однією зі складових ІКП відповідають хоча б одному з трьох встановлених критеріїв: (1) спрямованість заходу на використання вертикальних резервів розвитку i -ої складової ІКП за умови, що розмір вертикального резерву цієї складової у базовому періоді перевищує критичне значення; (2) спрямованість заходу на використання горизонтальних резервів розвитку i -ої складової ІКП за умови, що розмір горизонтального резерву цієї складової у базовому періоді перевищує критичне значення; (3) спрямованість заходу на підвищення ефективності витрат на відтворення i -ої складової ІКП за умови, що витратоємність i -ої складової у базовому періоді перевищує критичне значення. Важливим питанням практичного використання запропонованого підходу є вибір порогових значень для кожного з трьох наведених вище критеріїв. Значимо, що встановлення порогових значень для критеріїв відбору заходів є суб'єктивним процесом, на який впливають особливості внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства та цільові установки менеджменту. Важливим фактором включення певних дій до множини заходів з підвищення рівня розвитку ІКП є врахування цільових вимог суб'єкта управління (збільшення або зменшення ІКП до цільового рівня, збільшення обсягу виробництва продукції або ринкової капіталізації за рахунок використання ІКП, тощо), виходячи із особливостей його зовнішнього та внутрішнього середовища, а також загальних цілей та стратегії розвитку підприємства. Якщо метою управління є суттєве підвищення рівня розвитку ІКП, то й порогові значення критеріїв відбору заходів встановлюються на відносно низькому рівні. Це дозволить включити до множини заходів якомога більшу їх кількість. Якщо ж цілі управління передбачають незначну оптимізацію рівня розвитку ІКП, то критерії встановлюються так, щоб їх порогові значення унеможливили переважну частину заходів. Введення критеріїв та встановлення високих порогових значень дозволяє збалансувати розвиток всіх складових інтелектуального капіталу як порівняно з однотипними підприємствами, так і порівняно з попередніми періодами діяльності підприємства, а також підвищити ефективність витрат з відтворення ІКП.

Цілі управління за допомогою диференціації порогових значень за різними критеріями можуть також сконцентрувати діяльність з підвищення рівня розвитку ІКП на одному чи двох з трьох визначених напрямків: підвищення рівня розвитку ІКП порівняно з конкурентами; підвищення рівня розвитку ІКП до максимального рівня минулих років; оптимізація інвестицій у відтворення ІКП.

За результатами визначення множини заходів підприємство отримує безліч напрямів дій, що дозволяють покращити рівень розвитку окремих складових ІКП за певними критеріями. Однак, такий відбір не гарантує досягнення комплексного розвитку ІКП. Навіть за умови попереднього відбору множини заходів оптимальні за наведеною вище методикою заходи можуть призвести до дисбалансу у рівні розвитку складових ІКП, оскільки можуть підвищувати рівень розвитку найбільш розвинутих груп ІКП або навіть мати негативний вплив на інші його складові. Тільки збалансований розвиток усіх складових ІКП дає можливість отримати найкращі результати у процесі його споживання та дозволить максимізувати обсяг новоствореного ІКП.

Щоб не допустити впровадження заходів, які матимуть негативний вплив на розвиток окремих видів ІКП, пропонуємо використовувати принцип Еджворта-Парето: множина допустимих рішень повинна складатися лише з множини паретооптимальних рішень [16]. Паретооптимальними заходами щодо підвищення рівня розвитку ІКП можуть вважатися ті, що покращують хоча б одну складову ІКП, при цьому не погіршуючи всі інші складові. І, навпаки, якщо захід приводить до підвищення рівня розвитку ІКП, але при цьому погіршує рівень розвитку ІКП хоча б за однією зі складових, то він не є паретооптимальним та не може бути включеним до множини заходів. Формалізацію принципу Еджворта-Парето можна здійснити, додаючи до переліку критеріальних вимог, наведених у формулах 1-5, ще й такі квантифіковані вимоги (формули 6-7):

$$x^i \in C(X^i), f_j^i(x^i) \geq f_j^i(x_0^i), i \in \{HC, RC, TC, OC\}, j \in \{VR, HR, Ir\}; \quad (6)$$

$$\exists x^i : f_j^i(x^i) > f_j^i(x_0^i), \quad (7)$$

де $f_j^i(x^i)$ – розмір j -ої критеріальної ознаки рівня розвитку i -ої складової ІКП у результаті реалізації заходу x ; $f_j^i(x_0^i)$ – розмір j -ої критеріальної ознаки рівня розвитку i -ої складової ІКП у базовому періоді.

Отже, до множини заходів з підвищення рівня розвитку ІКП можуть бути включені ті, що хоча б за однією зі складових ІКП відповідають хоча б одному з трьох встановлених критеріїв (спрямованість на використання вертикальних, горизонтальних резервів або на підвищення ефективності відтворювальних витрат за умови, що розмір вертикального, горизонтального резерву розвитку або витратоємність відтворення цієї складової ІКП у базовому періоді перевищує критичне значення), а також призводять до покращення рівня розвитку ІКП хоча б за одним із критеріїв, не погіршуючи при цьому рівня всіх інших за всіма складовими ІКП. У результаті звуження кількості заходів відповідно до сформульованих вимог отримуємо їх множину, що може бути рекомендованою до практичної реалізації. При цьому, оскільки порогові значення критеріїв встановлюються суб'єктивно, можливим залишається наявність нескінченної кількості заходів. З метою відбору конкретних заходів, що будуть реалізовані для підвищення рівня розвитку ІКП, пропонується перейти до вирішення завдання однокритеріальної оптимізації за принципом найбільшої ефективності витрат на їх реалізацію. Завдання оптимізації вибору заходів має кілька варіантів вирішення. Очевидною є можливість переведення процесу вибору найкращих заходів до стандартного завдання оптимізації витрат, де критеріями є комплексний показник рівня розвитку ІКП та обсяг додаткових інвестицій. Зворотне співвідношення між зміною рівня розвитку та обсягом додаткових інвестицій, розраховане за методичними результатами [17, с. 73-78], розглядається як інвестиційна вартість одного пункту приросту рівня розвитку ІКП (формула 8):

$$I_{ic} = \frac{\Delta I}{\Delta D}, \quad (8)$$

де I_{ic} – інвестиційна вартість одного пункту приросту рівня розвитку ІКП; ΔI – обсяг додаткових витрат, необхідних для реалізації заходу; ΔD – приріст інтегрального рівня розвитку ІКП у результаті реалізації заходу.

Практичне використання результатів однокритеріальної оптимізації за методикою Ю. Єгупова та В. Літвінової передбачає вибір тих заходів, які мають найменший рівень інвестиційної вартості. При цьому враховуються цільові вимоги досягнення певного рівня розвитку ІКП (завдяки вибору кількох оптимальних заходів, що забезпечують його досягнення) або бюджетні обмеження загального обсягу інвестицій (завдяки вибору кількох оптимальних заходів у межах встановленого бюджету). Структурно-логічна модель досягнення цільових установок управління розвитком ІКП повинна враховувати внутрішні та зовнішні умови діяльності, цілі управління та результати оцінювання ефективності відтворення, рівні та резерви розвитку ІКП і його складових. Модель прийняття рішень з вибору заходів підвищення рівня розвитку ІКП передбачає кілька стадій:

1) встановлення цілей управління, виходячи з умов внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства; визначення бажаного рівня розвитку ІКП та інвестиційних обмежень;

2) вибір напряму реалізації майбутніх заходів. При цьому за кожною із складових ІКП послідовно відбувається порівняння вертикальних й горизонтальних резервів розвитку з пороговими значеннями, а також з критичним значенням рівня ефективності інвестицій у відтворення;

3) розробка множини заходів відповідно до обґрунтованого напряму дій, враховуючи обмеження у бюджеті, отримані на першій стадії;

4) формування множини допустимих за принципом Еджворта-Парето заходів: з-поміж заходів відбираються ті, що призводять до підвищення розвитку ІКП за умов непогіршення розвитку інших складових;

5) відбір заходів з підвищення рівня розвитку ІКП за результатами однокритеріальної оптимізації. За кожним заходом з множини здійснюється розрахунок критеріального показника – інвестоємності підвищення рівня розвитку ІКП. На підставі встановлених на першій стадії цільових вимог (цільового рівня розвитку ІКП та обсягу бюджету) визначається проект переліку оптимальних заходів;

6) перевірка ступеня досягнення цільового рівня розвитку ІКП за умов реалізації відібраних заходів. Оскільки модель базується на багатокритеріальній оптимізації, існує можливість, що бажаний рівень розвитку ІКП при встановленому бюджеті заходів, визначених особливостях внутрішнього та зовнішнього середовища та встановлених критеріальних обмеженнях, не є досяжним. У такому випадку необхідно внести зміни у цільові вимоги до відбору заходів. Після цього відбувається корекція порогових значень критеріїв введення заходу до множини (1 стадія), що зумовлює можливість зміни напряму дій (2 стадія), розробки нових заходів (3 стадія), перевірки їх за принципом Еджворта-Парето (4 стадія), оцінки їхньої ефективності і затвердження нового плану заходів (5 стадія). Якщо очікувані результати реалізації заходів відповідають цільовим установкам, проект заходів приймається до впровадження.

Практичними результатами використання запропонованої структурно-логічної моделі є: урахування особливостей внутрішнього та зовнішнього середовища завдяки визначенню вертикальних й горизонтальних резервів розвитку та рівня ефективності відтворення ІКП; використання цільових установок управління розвитком за допомогою встановлення рівня розвитку ІКП та обмеження бюджету заходів; вибір критичних для підприємства напрямів підвищення рівня розвитку ІКП за допомогою встановлення критеріїв відбору та їхніх порогових значень; збалансований розвиток ІКП, що зумовлюється дотриманням принципу

Еджворта-Парето; комплексність розробки заходів, що зумовлюється врахуванням вертикальних й горизонтальних резервів розвитку, а також ефективності відтворення ІКП; висока ефективність інвестицій, що досягається оптимізацією за рівнем інвестованості заходів. Для використання в діяльності підприємств можна рекомендувати систему типових заходів з підвищення рівня розвитку окремих складових ІКП (табл. 1).

Таблиця 1

Типові заходи щодо підвищення рівня розвитку інтелектуального капіталу

Вид ІКП	Заходи з підвищення рівня розвитку інтелектуального капіталу
Людський капітал	Обмін досвідом між працівниками; Залучення унікальних, висококваліфікованих фахівців; Соціально-психологічна та мотиваційна діагностика персоналу; Організація перепідготовки і підвищення кваліфікації співробітників; Планування ділової кар'єри співробітників; Формування навичок саморозвитку; Патронатські програми (програми формування кадрового резерву); Ротація працівників; Аутсорсинг, аутстафінг, залучення консалтингових організацій; Діджитал HR; Проведення семінарів, тренінгів, мастер-класів.
Капітал відносин	Реклама, акції, участь у конференціях та ярмарках; Розвиток ділової репутації, іміджу, торгової марки та бренду, ребрендинг; Моніторинг і врахування змін факторів зовнішнього середовища; Налагодження сталих зв'язків з партнерами, клієнтами, постачальниками, посередниками; Впровадження CRM-системи; Клієнтоорієнтованість, проведення анкетування та досліджень потреб споживачів; Налагодження соціальних комунікацій, участь у соціальних проєктах, сталих зв'язків із державними органами влади; Франчайзинг; Декомпозиція і розвиток системи комунікацій із зовнішнім оточенням.
Інтелектуально-технологічний капітал	Розробка та використання нових технологій; Забезпечення персоналу науково-технічною інформацією; Організація патентно-ліцензійної діяльності; Формування системи методів і способів збору, передачі, накопичення, обробки, зберігання та використання внутрішньої інформації та зовнішньої інформації всередині підприємства; Активізація інноваційної діяльності; Придбання або оренда сучасних або модернізація діючих об'єктів інтелектуально-технологічного капіталу; Аутсорсинг; Впровадження ERP-системи; Впровадження системи кібербезпеки; Вдосконалення та просування сайту, сторінок в соціальних мережах.
Організаційний капітал	Проведення корпоративних заходів; Розробка форм морального та матеріального заохочення працівників; Аналіз і регулювання групових і міжособистісних відносин у колективі, розвиток навичок співпраці; Створення творчої, інноваційної атмосфери; Розробка критеріїв оцінювання результатів інтелектуальної праці; Забезпечення оптимального режиму діяльності й відпочинку працівників; Формування корпоративної культури; Координація дій всіх працівників за рахунок формалізації та регламентації процедур та мануалів; Реінжиніринг бізнес-процесів, реорганізація діяльності, в т.ч. з управління розвитком ІКП; Франчайзинг та бенчмаркінг.

Заходи необхідно розробляти для напрямів, які спрямовані на використання досвіду підприємств-лідерів, власного досвіду, а також на підвищення ефективності інвестицій у розвиток ІКП.

Висновки. Проведене дослідження дозволило виявити актуальність розробки заходів з підвищення рівня розвитку інтелектуального капіталу підприємств в сучасних умовах та обґрунтування найбільш доцільних з них для реалізації з врахуванням цілей управління, інноваційно-інвестиційних обмежень та ефективності відтворення ІКП. Використання концепції управління та запропонованої структурно-логічної моделі досягнення цільових установок з підвищення рівня розвитку інтелектуального капіталу дозволить сфокусувати увагу на комплексному підвищенні рівня розвитку всіх складових ІКП, із наданням першочергової уваги тим, де були найбільші резерви.

Запропоновано перелік типових заходів, що можуть бути використані для підвищення рівня розвитку основних складових ІКП: капіталу відносин; інтелектуально-технологічного капіталу; людського капіталу; організаційного капіталу.

Подальші дослідження доцільно пов'язати з підбором та обґрунтуванням комплексу показників, спроможних відслідковувати ефективність управління інтелектуальним капіталом підприємства та його складовими. Важливими є дослідження впливу ефективності управління інтелектуальним капіталом на зростання вартості підприємства на ринку.

Література

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал : ключ к успеху в новом тысячелетии / Э. Брукинг. – СПб.: Питер, 2012. – 429 с.
2. Грیشнова О. А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку / О. А. Грیشнова // Соціально-трудова відносина : теорія та практика. – 2014. – №1(7). – С. 34-42.
3. Зеліско І. М. Управління інтелектуальним капіталом підприємств : монографія / І. М. Зеліско, Г. Ю. Пономаренко. – К., 2015. – 280 с.
4. Ілляшенко С. М. Управління інтелектуальним капіталом підприємства : монографія / С. М. Ілляшенко, Є. О. Голишева, А. В. Колодка. – Суми : ТОВ «Триторія», 2017. – 360 с.
5. Кендохов О. В. Механізм управління захистом інтелектуального капіталу промислового підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Кендохов, О. В. Кожушко // Ефективна економіка. – 2019. – № 6. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7297>. – DOI: 10.32702/2307-2105-2019.6.15
6. Ліпич Л. Г. Вплив інтелектуального капіталу на управління знаннями підприємства / Л. Г. Ліпич, О. А. Хілуха, М. А. Кушнір // Проблеми системного підходу в економіці. – 2019. – Вип. 3 (1). – С. 230-239. – DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-3-33>

7. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал – новый источник богатства организаций / Т. Стюарт. – М. : Поколение, 2007. – 366 с.
8. Апанасевич М. В. Интеллектуализация экономики и ее последствия / М. В. Апанасевич // Вестник Белорусского государственного экономического университета. – 2020. – № 3. – С. 22-31.
9. Никончук В. М. Интеллектуальный капитал и його роль у формуванні конкурентної національної економіки / В. М. Никончук // Бізнес Інформ. – 2020. – № 5. – С. 106-111. – DOI: 10.32983/2222-4459-2020-5-106-111
10. Никончук В. М. Методологія забезпечення якості та розвитку інтелектуального капіталу в національній економіці / В. М. Никончук. – Рівне : Волин. обереги, 2020. – 228 с.
11. Білоус С. П. Механізм і методи управління інтелектуальним потенціалом корпоративних систем / С. П. Білоус // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. – 2019. – Т. 30 (69). – № 5, част. 1. – С. 149-154. – (Сер. Економіка і управління). – DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/69-5-26>
12. Парій О. М. Механізм управління інтелектуальним капіталом підприємства / О. М. Парій // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2019. – № 1. – С. 24-28. – (Сер. Економіка, управління та адміністрування).
13. Ротань Н. В. Удосконалення організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом підприємств / Н. В. Ротань // Інтелект ХХІ. – 2018. – № 3. – С. 173-177.
14. Ротань Н. В. Управління розвитком інтелектуального капіталу підприємств : автореф. дис. ... канд. економ. наук : спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Н. В. Ротань. – Харків, 2018. – 25 с.
15. Харковина О. Г. Підходи до формування організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства / О. Г. Харковина // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – Вип. 10. – С. 175-178. – (Сер. Економіка і менеджмент).
16. Ногин В. Д. Принцип Эджворта-Парето и относительная важность критериев в случае нечеткого отношения предпочтения / В. Д. Ногин // Журнал вычислительной математики и математической физики. – 2003. – Т. 43. – № 11. – С. 1676-1686.
17. Егупов Ю. А. Повышение корректности многомерных оценок в процессе формирования производственной программы предприятия / Ю. А. Егупов // Економічні інновації. – 2009. – № 38. – С. 68-80.

References

1. Bruking E. Intellektual'nyy kapital: klyuch k uspekhu v novom tysyacheletii / E. Bruking. - Spb. : Piter, 2012. - 429 s.
2. Ghrihshnova O. A. Ljudskiy, intelektualnyj i socialnyj kapital Ukrainy: sutnistj, vzajemov'jazok, ocinka, naprjamy rozvytku / O. A. Ghrihshnova // Socialjno-trudovi vidnosyny : teorija ta praktyka. – 2014. – Vol. 1(7). – S. 34-42.
3. Zelisko I. M. Upravlinnja intelektualnym kapitalom pidpryjemstv : monohrafija / I. M. Zelisko, Gh. Ju. Ponomarenko. – Kyjiv, 2015. – 280 s.
4. Illjashenko S. M. Upravlinnja intelektualnym kapitalom pidpryjemstva : monohrafija / S. M. Illjashenko, Je. O. Gholysheva, A. V. Kolodka. – Sumy : TOV «Trytorija», 2017. – 360 s.
5. Kendjukhov O. V. Mekhanizm upravlinnja zakhystom intelektualnogo kapitalu promyslovogo pidpryjemstva [Elektronnyj resurs] / O. V. Kendjukhov, O. V. Kozhushko // Efektyvna ekonomika. – 2019. – Vol. 6. – Rezhym dostupu : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7297>. – DOI: 10.32702/2307-2105-2019.6.
6. Lypych L. Gh. Vplyv intelektualnogo kapitalu na upravlinnja znannjamy pidpryjemstva / L. Gh. Lypych, O. A. Khilukha, M. A. Kushnir // Problemy systemnogo pidkhotu v ekonomici. - 2019. - Vol. 3 (1). - S. 230-239. – DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-3-33>
7. Stjuart T. Intellektual'nyy kapital - novyy istochnik bogatstva organizatsiy / T. Stjuart. – Moskva : Pokolenie, 2007. – 366 s.
8. Apanasevich M. V. Intellektualizacija jekonomiki i ee posledstvija / M. V. Apanasevich // Vestnik Belorusskogo gosudarstvennogo jekonomicheskogo universiteta. – 2020. – Vol. 3. – S. 22-31.
9. Nykonchuk V. M. Intellektualnyj kapital i jogho rolj u formuvanni konkurentnoj nacionalnoj ekonomiky / V. M. Nykonchuk // Biznes Inform. – 2020. – Vol. 5. – S. 106-111. – DOI: 10.32983/2222-4459-2020-5-106-111
10. Nykonchuk V. M. Metodologhija zabezpechennja jakosti ta rozvytku intelektualnogo kapitalu v nacionalnij ekonomici / V. M. Nykonchuk. – Rivne : Volyn. obereghy, 2020. – 228 s.
11. Bilous S. P. Mekhanizm i metody upravlinnja intelektualnym potencialom korporativnykh sistem / S. P. Bilous // Vcheni zapysky Tavrijskogo nacionalnogo universytetu im. V. I. Vernadsjkogho. – 2019. – Vol. 30 (69). – Vol. 5, part 1. – S. 149-154. – (Ser. Ekonomika i upravlinnja). – DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/69-5-26>
12. Parij O. M. Mekhanizm upravlinnja intelektualnym kapitalom pidpryjemstva / O. M. Parij // Visnyk Zhytomyrskogho derzhavnogho tekhnologhichnogho universytetu. – 2019. – Vol. 1. – S. 24-28. – (Ser. Ekonomika, upravlinnja ta administruvannja).
13. Rotanj N. V. Udoskonalennja orghanizacijno-ekonomichnogho mekhanizmu upravlinnja intelektualnym kapitalom pidpryjemstv / N. V. Rotanj // Intelekt XXI. – 2018. – Vol. 3. – S. 173-177.
14. Rotanj N. V. Upravlinnja rozvytkom intelektualnogo kapitalu pidpryjemstv : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. ekon. nauk : 08.00.04 / N. V. Rotanj. – Kharkiv, 2018. – 25 s.
15. Kharkovyna O. Gh. Pidkhody do formuvannja orghanizacijno-ekonomichnogho mekhanizmu upravlinnja intelektualnym kapitalom pidpryjemstva / O. Gh. Kharkovyna // Naukovyj visnyk Mizhnarodnogho ghumanitarnogho universytetu. – 2015. – Vol. 10. – S. 175-178. – (Ser. Ekonomika i menedzhment).
16. Nogin V. D. Princip Jedzhvorta-Pareto i odnositel'naja vazhnost' kriteriev v sluchae nechetkogo otnoshenija predpochtenija / V. D. Nogin // Zhurnal vychislitel'noj matematiki i matematicheskoy fiziki. – 2003. – Vol. 43. – Vol. 11. – S. 1676-1686.
17. Egupov Ju. A. Povyshenie korrektnosti mnogomernyh ocenok v processe formirovanija proizvodstvennoj programmy predpriyatija / Ju. A. Egupov // Ekonomichni innovacii. – 2009. – Vol. 38. – S. 68-80.